

*Scrisori
către Vera*

POLIROM

VLADIMIR NABOKOV

VLADIMIR NABOKOV

Lista ilustrațiilor

Scrisori către Vera

Todea ilustrațiile și planșele de la paginile 10-11 sunt, cu excepție a celor patru cauzării cind se

Familia Nabokov

Cei cinci copii ai lui VN

VN și Vera Nabokov

VN, Berlin, 1922

VN, Berlin, 1922

Traducere din limba engleză și note
de Veronica D. Niculescu

În Fundația Nabokov

Caveil și Irina Knandzepe, fiicele lui Nabokov și VN,
Paris, 1932

Ivan Bunin - Poet Contemporan Praga, Arhiva Rusă din Londra

Vladislav Hodasevici și Maria Nina Berberova

VN, vechi și vîîi, Berlin, 1922

Flora Nabokov, Praga, 1922

Irini Ghadenini (Orientul particular)

VN cu consiliul editorial de la Meuris, Iată Paris, 1937 (Gisèle Freund)

VN, vechi și DM, Cannes, 1927

VN și VeN, Cambridge, Massachusetts, 1927

VN și VeN, Kharkiv, New York, 1951

VN și VeN, dictare, Montreux, nr. 1966 (Time & Life Pictures /
Getty Images)

VN și VeN, după lepidoptere (la vîntoarea de litoral), împă
Montreux, c. 1971 (Forêt Photo)

VN și VeN, Montreux, 1976 (Philippe Halsman)

POLIROOM

2016

În serie de autori „Traducere în română”

Cuprins

Lista ilustrațiilor	5
Lista abrevierilor	7
Cronologie	9
Plicuri pentru <i>Scrisori către Vera</i> de Brian Boyd	17
„Draga mea iubită și scumpă“: Traducind <i>Scrisori către Vera</i> de Olga Voronina	43
Nota traducătoarei	51
Scrisori către Vera	53
Anexa 1: Ghicitori cu Ghennadi Barabtarlo	541
Anexa 2: Viața de după de Brian Boyd	553
Note	557
Bibliografie	723
Mulțumiri	729

Plicuri pentru *Scrisori către Vera*

de Brian Boyd

Te-am visat azi-noapte – se făcea
că eu cîntam la pian, iar tu
dădeai paginile pentru mine...
VN către VeN, 12 ianuarie 1924

I

Nici o căsnicie a vreunui scriitor important din secolul XX nu a durat mai mult decât a lui Vladimir Nabokov, și puține imagini din lume surprind iubirea conjugală trainică mai bine ca fotografia lui Philippe Halsman din 1968, cu Vera cuibărîtă sub brațul drept al soțului ei și privind în sus, spre ochii lui, cu un devotament neclintit.

Nabokov a scris prima oară o poezie pentru Vera în 1923, după ce a petrecut doar câteva ore în compania ei¹, iar în 1976, după mai mult de jumătate de secol de căsnicie, a trecut dedicăția „Pentru Vera“ pe ultima dintre cărțile publicate în timpul vieții. Prima oară i-a dedicat o carte în 1951 – autobiografia lui – al cărei ultim capitol se adresează direct unui „tu“ neidentificat: „Anii trec, draga mea, și în curînd nimeni nu va ști ceea ce știm tu și cu mine“. Anticipase acest sentiment într-o scrisoare pentru Vera, cînd abia își începuseră relația de un an: „tu și cu mine săntem aşa de speciali; miracolele pe care le știm noi nu le știe nimeni, și nimeni nu iubește în felul în care iubim noi“.

1. Vezi Cronologia pentru detalii privind momentele-cheie din viața familiei Nabokov. Figurile literare și istorice menționate în text vor fi identificate pe scurt în Note, la prima lor menționare în *Scrisori* (n.ed.orig.).

Nabokov își va descrie mai tîrziu căsnicia ca fiind „fără nor“. Chiar și într-o scrisoare către Irina Guadanini, cu care a avut o legătură puternică în 1937. Anul acela a fost cel mai întunecat și mai dureros din căsnicia soților Nabokov și o excepție, după cum o atestă scrisorile. Însă, deși soarele iubirii tinere strălucește sau sclipește în multe dintre scrisorile de început, alte necazuri înnorează mare parte din corespondență: sănătatea Verei și a mamei lui, lipsa constantă de bani, dezgustul față de Germania și căutarea epuizantă a unui refugiu pentru familie în Franța, Anglia sau America, în timp ce ascensiunea lui Hitler amenință însăși existența comunității emigranților ruși unde el țintise spre consacrarea ca stea nu tocmai moartă de foame.

Vera Slonim l-a întîlnit prima oară pe Vladimir Nabokov ca „Vladimir Sirin“, pseudonimul pe care el îl adoptase în ianuarie 1921 pentru a-și distinge semnătura din ziare de cea a tatălui său, tot Vladimir Nabokov. Nabokov senior era unul dintre editorii și fondatorii cotidianului de limbă rusă *Rul* din Berlin, oraș care devenise în 1920 centrul și magnetul emigației ruse de după 1917. Nabokov junior publicase cărți și colaborase la ziare în Petrograd din 1916, cînd încă mai avea doi ani de liceu de făcut, iar pînă în 1920, în al doilea an de emigrație pentru familia sa, versurile îi erau deja admirate de scriitori mai în vîrstă, precum Teffi și Saşa Ciornii.

De multe ori, *Scrisorile către Vera* ne înfățișează trăsături necunoscute ale lui Vladimir și ale Verei. Imaginile familiare încep cînd Nabokov a adăugat prima dedicație „Pentru Vera“, în 1951, exact la jumătatea povestii lor de dragoste. Iar atunci cînd *Lolita* a fost publicată în America, în 1958, și în anii care au urmat, numeroase traduceri ale operei sale rusești, precum și noile sale lucrări în engleză – ficțiune, versuri, scenarii, studii și interviuri –, vor apărea cu alte dedicații pentru Vera. Scriitorul și soția lui au fost fotografiati împreună în multele interviuri date de el în tumultul celebrității, iar povestea ei editînd, bătînd la mașină, șofind, predînd, corespondînd și negociînd pentru el a devenit parte din legenda lui Nabokov. Și totuși, a doua jumătate a vieții lor împreună, din 1950 pînă în 1977, ocupă doar cinci procente din scrisorile care urmează, iar restul de nouăzeci și cinci de procente reflectă acei ani mult mai tensionați decît această perioadă finală a celebrității mondiale.

Familia Slonim (tatăl Evsei, mama Slava și fiicele Elena, Vera și Sofia) a fugit din Petrograd și, după ce a trecut printr-o serie de aventuri în Europa de Est, s-a stabilit în Berlin, la începutul anului 1921. Acolo, după cum mi-a spus Vera, ea era „foarte conștientă“ de talentul lui Nabokov înainte de a-l cunoaște, „în ciuda

faptului că trăisem în cercuri neliterare, mai ales printre foști ofițeri“. (O alegere ciudată a companiei, probabil, pentru o tânără rusoaică de origine evreiască, dat fiind antisemitismul obișnuit în Armata Albă. Însă curajul Verei atunci cînd ea și surorile ei fugeau din Rusia transformase un soldat Alb ostil din agresor în protector, iar ea a insistat să-mi explice că mulți foști ofițeri Albi din Berlin erau oameni cumsecade.) Decupase primele eșanțioane din versurile lui de prin ziare și reviste apărute între noiembrie și decembrie 1921, cînd ea avea abia nouăsprezece ani, iar el douăzeci și doi. Un an mai tîrziu, Tânărul Sirin, deja prezent intens în periodicele și revistele emigrației ca poet, scriitor de proză scurtă, eseist, cronicar și traducător, a bătut recordurile de productivitate din lumea literară a emigrantilor din Berlin: *Nikolka Persik*, o traducere a romanului *Colas Breugnon* de Romain Rolland din 1919, în noiembrie 1922; un volum de versuri recente, de șaizeci de pagini, *Grozd (Grămadă)*, în decembrie 1922; un volum de versuri din ultimii cîțiva ani, de o sută optzeci de pagini, *Gornii put (Calea empireului)*, în ianuarie 1923; și traducerea lui *Alice în Tara Minunilor (Ania v strane ciudes)* în martie 1923.

Pentru o Tânără atrăgătoare și hotărîtă, pasionată de literatură, de mult mai mare interes era întrezărirea unui luminis romanic în versurile recente ale lui Sirin. Ca urmare a asasinării tatălui său în 28 martie 1922, părinții Svetlanei Siewert, o frumusețe vioaie, fi permiseseră lui Nabokov să se logodească cu fiica lor, deși ea era mult mai Tânără decît el, șaptesprezece ani, față de cei douăzeci și trei ai lui. Poeziile scrise pentru Svetlana în primul an de cînd a cunoscut-o au umplut cel mai recent volum de versuri al său, *Grozd*. Dar în 9 ianuarie 1923 i s-a spus că logodna fusese desfăcută: ea era prea Tânără, iar el, ca poet, o perspectivă prea nesigură.

Dacă întîlnirea cu Svetlana provocase revărsarea unui torrent de versuri, la fel a făcut și despărțirea de ea. În următoarele cîteva luni au început să apară în presa emigrației mai multe poezii reflectînd pierderea suferită de poet în dragoste: „Jemciug“ („Perla“) în martie („ca un culegător de perle trimis să afle adîncul chinurilor din iubire, am atins fundul – și, înainte să pot aduce la suprafață perla, am auzit deasupra barca ta îndepărțîndu-se“); „V kakom raiu“ („În ce rai“), tot în martie („mi-ai luat sufletul captiv eră după eră, și-acum iar ai făcut-o, și iar n-nai fost decît o scăpare, căci am rămas numai cu nesfrîșitul chin al frumuseții tale ce îmi scăpă“); cea mai explicită, „Berejno nios“ („Cu grija am purtat“), în 6 mai („Cu grija am purtat această inimă pentru tine, dar cineva mi-a dărîmat-o cu cotul și-acum zace sfărîmată“).

Altă poezie, „Ia Indiei nevidimoi vladeiu“ („Conducătorul“: „O Indie conduc eu, nevăzut“), scrisă în aceeași zi cu „Cu grijă am purtat“ și publicată în 8 aprilie, semnalează disponibilitatea pentru un nou început: poetul este împăratul tărîmului imaginar și jură că poate face minuni cu nepuțință de pus în cuvinte pentru o nouă prințesă – deși ea, oricine se va dovedi a fi, rămîne încă neconturată. E foarte posibil însă ca prințesa să fi văzut poezia, precum și să fi întrezărit finalul idilei în cealaltă poezie pe care Nabokov a scris-o în aceeași zi. Fiindcă în 8 mai 1923, la două zile după poezia „Cu grijă am purtat“, publicată în *Rul*, Vera Slonim a apărut în fața lui Vladimir Sirin purtând, și refuzând să o dea jos, o mască neagră de bal. Nabokov avea să-și amintească mai tîrziu cum a întîlnit-o pe Vera la un bal de caritate al emigranților. *Rul*, jurnalul exhaustiv al emigrăției din Berlin, consemnează un singur bal de caritate aproximativ la acea dată, pe 9 mai 1923, deși soții Nabokov vor continua să sărbătoarească ziua de 8 mai ca dată a primei lor întîlniri. Cînd i-am citat Verei relatarea soțului ei despre întîlnire și dovada din jurnalul lui că 8 mai este data pe care o aniversau, apoi dovada din *Rul* că pe 9 mai avusese loc un bal de caritate, ea mi-a răspuns: „Credeti că noi nu știm la ce dată ne-am cunoscut?“.

Însă Vera era expertă în negarea fără margini. Orice-ar fi ceea ce nu știm noi despre „ceea ce știm tu și cu mine“, Vera l-a ales la un bal de caritate al emigranților pe Vladimir Sirin, păstrîndu-și masca pe chip. Elena Sikorski, preferata lui Nabokov dintre toți frații lui, crede că Vera a purtat masca aceea pentru că înfățișarea ei frapantă, dar nu neasemuită, să nu-l distra ga de la calitățile ei unice: receptivitatea stranie la versurile lui Sirin (putea memora poezile după două lecturi) și sensibilitatea ei acordată într-un mod ciudat la cel din spatele poeziielor. Au ieșit afară împreună, s-au plimbăt seara pe străzile Berlinului, minunîndu-se de jocul luminilor, al frunzelor, al întunericului. Peste o zi sau două, Nabokov a plecat pe timpul verii, aşa cum plănuise, ca lucrător agricol pe o moie din sudul Franței, plecare aranjată de unul dintre colegii tatălui său din guvernul provizoriu al Crimeii din 1918-1919 în speranța că schimbarea va domoli durerea provocată de moartea tatălui și despărțirea de Svetlana.

În 25 mai, de la ferma Domaine-Beaulieu, lîngă Solliès-Pont, nu departe de Toulon, Nabokov îi scrie Svetlanei o ultimă scriere de adio interzisă, plină de regrete pătimășe, „permisă parcă de distanță care îi separă“. Peste o săptămînă, scria o poezie dedicată noii posibilități din viața lui:

ÎNTÎLNIREA
înlănțuit de această stranie apropiere

Dor și mister și-ncîntare...
 de parc-ai fi venit pe podul înceșoșat
 din bezna legănătă
 a unui bal mascat în ralanti.

Și noaptea curgea, și liniștea plutea
 în izvoarele ei de satin,
 în masca aceea neagră cu profil ca de lup,
 în buzele tale gingeșe.

Iar tu ai trecut, pieziș ispitindu-mă,
 pe sub castan, de-a lungul canalului.
 Ce-a deslușit inima mea în tine,
 cum de m-ai tulburat pînă-ntr-atî?

În tandrețea ta de-o clipă
 sau în conturul schimbător al umerilor tăi,
 să fi simțit eu oare o schiță vagă
 a altor – irevocabile – întîlniri?

Poate compasiunea romantică
 te-a ajutat să înțelegi
 ce a eliberat cu-un tremur săgeata
 care-mi străpunge versurile-acum?

Nu știu nimic. Căci straniu
 vibrează versul, iar în el, săgeata...
 Poate că tu, fără de nume încă, ești
 cea adevărată, cea așteptată?

Totuși tristețea, încă nu chiar strigată,
 ne-a tulburat ora înstelată.
 S-a-ntors în noapte dubla fisură
 a ochilor tăi, încă neluminați.

Pentru cît timp? Pe totdeauna? De parte
 rătăcesc și mă forțez să-aud
 mișcarea stelelor deasupra întîlnirii noastre
 și dacă tu ești cea care îmi e sortită...

Dor și mister și-ncîntare

și un fel de rugă îndepărtată...

Inima mea trebuie să meargă mai departe.

Dar dacă tu ești cea care îmi e sortită...

Tînărul poet știa că tînăra care îl acostase într-un mod atât de ciudat îi urmărea cu asiduitate versurile. A trimis această poezie nouă la *Rul*, unde a apărut în 24 iunie. Aici încep, într-un fel, scrisorile lui Vladimir către Vera, printre unii apel privat, în interiorul unui text public, către unicul cititor ce putea cunoaște trecutul despre care vorbea poezia și viitorul la care invita.

La fel cum Nabokov răspunsese în versuri la îndrăznețul răspuns pe care Vera îl dăduse durerilor sufletești din poemele recente ale lui Sirin, tot așa se pare că a răspuns Vera, plină de curaj, acestei noi invitații în versuri. I-a scris în sudul Franței de cel puțin trei ori în timpul verii. Scrisorile nu au supraviețuit – Vera, cea atât de secretoasă, a distrus mai tîrziu toate scrisorile ei către Vladimir pe care le-a găsit –, așa încît nu putem fi siguri că prima ei scrisoare a urmat apariției poeziei „Întîlnirea“ în *Rul*, însă logica pasiunii lor sugerează puternic o asemenea ordine. Ea îi apăruse înainte în persoană, mascată, pe 8 mai, și nu putea ști dacă stîrnise mai mult decât un interes trecător. Citind *Rul* în 24 iunie, a putut afla că el voia ca ea să afle ce efect avusesese asupra lui și ce speranțe stîrnise.

Dacă Vera i-a scris lui Vladimir aproape imediat după citirea poeziei, e posibil ca el să-i fi răspuns la prima scrisoare cu o altă poezie, „Znoi“ („Arșiță“), pe care a scris-o în 7 iulie. În aceasta, Vladimir face aluzie la dorința care îi este stîrnită în canicula verii din sud. Nu i-a trimis-o imediat, ci, după cel puțin alte două scrisori de la ea, i-a scris încă o poezie, în 26 iulie („Zovioș – a v derevte granatovom sovionok“: „Mă chemi – iar într-un rodiu mic o bufnicioară“). Apoi i-a scris prima scrisoare, cu numai cîteva zile înainte de plecarea la fermă, incluzînd ambele „poezii pentru tine“. Începe această primă scrisoare memorabil de abrupt și fără nici un salut („N-am s-o ascund: sănt atât de neobișnuit să fiu – hm, înțeles, probabil – atât de neobișnuit cu asta, încît chiar din primele minute ale întîlnirii noastre mi-am zis: e o glumă, o farsă de bal mascat... Însă apoi... Si sănt lucruri despre care e greu să vorbești – o să le scuturi minunatul polen la atingerea cu un cuvînt... Îmi scriu de acasă de niște flori misterioase. Ești adorabilă... Si toate scrisorile tale, la fel, sănt adorabile, precum nopțile albe“), continuă cu aceeași siguranță („Da, am nevoie de tine, basmul meu. Fiindcă tu ești singura cu care pot să vorbesc despre nuanța unui nor, despre cîntecul unui gînd“) și încheie, înainte de a-i oferi poezиile, cu „Așa că o să fiu în Berlin pe

10 sau pe 11... Iar dacă nu o să fii acolo, o să vin după tine și o să te găsesc“.

De aici, de la prima scrisoare a lui Vladimir către Vera, trebuie să urmăm firul cronologic, pentru a orienta corect scrisorile în viața lor, în iubirea și în lumea lor, înainte de-a ne gîndi ce anume face corespondența lor atât de specială și ce lumină aruncă aceasta asupra lui Nabokov ca om și ca scriitor.

La sfîrșitul verii anului 1923, el o găsește pe Vera cu masca pusă și cu garda jos. Ca alți tineri îndrăgoșați lipsiți de un spațiu al lor, se vor întâlni zi de zi ca să se plimbe împreună seara pe străzi. O singură scrisoare din acea perioadă, datată noiembrie 1923, de la Vladimir aflat într-o parte rusească a Berlinului de vest către Vera aflată în alta, reflectă înțelegerile și neînțelegerile lor pătimășe de la început.

La sfîrșitul lui decembrie 1923, Vladimir a călătorit cu mama lui și cu frații mai mici, Olga, Elena și Kirill, la Praga, unde mama, ca văduvă a unui cărturar și om de stat rus, avea dreptul la pensiune completă. În timpul acestei despărțiri de cîteva săptămîni, Vladimir îi scrie Verei despre concentrarea sa intensă la scrierea primei lucrări de mari dimensiuni, piesa în versuri în cinci acte *Traghediia gospodina Morna* (*Tragedia domnului Morn*), impresiile lui despre Praga (privind la Moldova cea înghețată: „de-a lungul acelui alb, siluete mici și negre de oameni care traversează de pe un mal pe celălalt, ca notele muzicale... un băiat trage după el un Re diez: o sanie“) și despre șocul de a fi fără ea aproape o lună.

Din nou împreună în Berlin la sfîrșitul lui ianuarie 1924, s-au considerat curînd logodîți. În august, cînd Vladimir a plecat pentru două săptămîni ca să stea cu mama lui în orașul Dobřichovice, aflat pe malul unui rîu, lîngă Praga, prima lui scrisoare către Vera începea cu „Încîntarea mea, iubirea mea, viața mea, nu pricpe nimic: cum poți să nu fi cu mine? Sînt atât de infinit de obișnuit să fiu cu tine, încît acum mă simt pierdut și pustiu: fără tine, sufletul meu. Îmi transformi viața în ceva luminos, uluitor, irizat – tu adaugi o scînteiere de fericire peste toate“. Cîteva bilete scurte scrise în Berlin, pe un ton similar, anticipează căsătoria lor acolo în 15 aprilie 1925 (scrisoare exemplificativă, integrală: „Te iubesc. Infinit și inexprimabil. M-am trezit în tocul nopții și iată-mă scriind asta. Iubirea mea, fericirea mea“).

Și Vladimir, și Vera își cîștigau existența în mare parte ca preceptorii în limba engleză, iar la sfîrșitul lui august 1925, Vladimir a fost plătit ca să își însoțească principalul elev, Aleksandr Sack, mai întîi într-o stațiune de litoral pomeraniană, apoi într-o drumeție îndrăzneață prin Schwarzwald, pe care a consemnat-o prin

instantanee în proză scrise pe cărți poștale, înainte să li se alăture și Vera la Konstanz.

Un an mai tîrziu, vara lui 1926 a făcut loc unor dispoziții mai complexe. Vera a fost trimisă de mama ei la sanatoriile din Schwarzwald pentru a-și restabili greutatea pe care o pierduse din cauza anxietății și depresiei, în timp ce Vladimir a rămas în Berlin cu elevii săi constanți. Vera își făcuse soțul să-i promită că îi va trimite un raport zilnic – ce mînca, cu ce se îmbrăca, ce făcea –, iar Vladimir s-a supus cu loialitate.

Nicicind nu vom mai avea o asemenea redare neîntreruptă, de zi cu zi, a reacției lui față de lumea în care trăia. În pauza dintre primul său roman, *Mașenka*, scris în 1925, și cel de-al doilea, *Rege, damă, valet*, scris la sfîrșitul lui 1927 și începutul lui 1928, viața lui părea relaxată și însorită: munca de preceptor (care nu era adesea mai mult decât o lungă petrecere cu plajă, înot și șopăit în Grunewald), tenis, citit și petice de scris; un eseu critic despre ficțiunea sovietică recentă, pentru prietenii lui din cercul literar de la Tatarinov; o poezie pe care a scris-o pentru Ziua Culturii Ruse; un fals proces al lui Pozdnîșev, criminalul din povestirea „Sonata Kreutzer“ de Tolstoi, cu Nabokov jucîndu-l pe Pozdnîșev și reinterpretînd rolul victorios; o povestire rapid concepută și rapid executată; din nou pentru cercul de la Tatarinov, o listă cu ceea ce îl făcea să sufere, „începînd cu atingerea satinului și încheind cu imposibilitatea de a asimila, de a înghiîti toată frumusețea din lume“. Pentru a o încuraja pe Vera și a o face să rămînă la sanatoriu pînă la cîștigarea în greutate de care el și tatăl ei credeau că are nevoie, Vladimir, întotdeauna jucăuș din fire, a trudit – iar efectul uneori este într-adevăr laborios – ca să o întrețină și să o amuze, crescînd potul pe măsură ce separarea se prelungea. Își începea fiecare scrisoare cu o nouă formulă de salut, mai întîi, se pare, în cinstea numerelor micilor animale de jucărie pe care le colecționau, apoi acestea devenind tot mai bizare (Zgrunțurel, Smoculeț, Bătrînelule, Tânăricle); adăuga și puzzle-uri pentru ea, cuvinte încrucîșate, coduri, labirinturi, ghicatori, jocuri cu combinații de cuvinte; iar în cele din urmă a inventat un editor german pentru departamentul de puzzle, un domn Dragă, care chipurile intervenea cu ceea ce voia el să scrie.

Berlinul fusese centrul emigrantilor ruși care au fugit după Revoluția bolșevică din octombrie 1917. Între 1920 și 1923, orașul a găzduit peste 400.000 de ruși, mulți dintre ei artiști și inteligențiali. Dar cînd marca germană s-a restabilizat, după inflația majoră din 1923, viața în Germania s-a scumpit rapid. Pînă la finalul lui 1924, majoritatea emigrantilor s-au mutat la Paris,

unde cei mai mulți au și rămas pînă cînd continentul a fost zguduit de al Doilea Război Mondial.

Pentru a se asigura că nu-și va șubrezi limba rusă trăind într-un oraș unde cunoștea limba locului, Nabokov a rămas la Berlin. Pînă în 1926 era deja starul literar recunoscut al emigrăției de acolo, aşa cum se poate vedea din primirea călduroasă de care a avut parte la serbarea de Ziua Culturii Ruse, pe care i-a descris-o Verei într-un striptease prozastic lent. Nabokov a continuat să crească rapid ca scriitor – deși *Rul*, unde încă își publica mare parte din scrieri, era puțin citit la Paris – iar el și Vera trăiau relativ fără griji în Berlin datorită stilului lor de viață extrem de modest și a unui venit mic, dar adecvat, din munca lui de preceptor, din traducerile germane ale primului său roman și din munca de secretariat cu jumătate de normă a Verei.

În 1929, cînd Sirin a început să publice *Apărarea Lujin* în revista *Sovremennie zapiski* de la Paris, publicația literară a emigranților cea mai prestigioasă și care plătea cel mai bine, romanciera Nina Berberova a reacționat astfel la prima tranșă: „În fața mea se afla un scriitor modern extraordinar de matur și sofisticat, un mare scriitor rus, ca un phoenix născut din focul și cenușa revoluției și exilului. De acum înainte, existența noastră căpăta un sens. Toată generația mea avea justificare. Eram salvați“. Romancierul și poetul Ivan Bunin, seniorul scriitorilor emigranți și cel care în curînd avea să devină primul rus laureat cu Nobel în literatură, a comentat *Apărarea Lujin* în propriul său stil: „Puștiul ăsta a furat o pușcă și a desființat toată generația în vîrstă, chiar și pe mine“.

Praga era al treilea centru, ca importanță, al emigrăției din Europa, cu un grup activ de oameni studioși atrași de bursele acordate de guvernul ceh. În mai 1930, cînd s-a dus să își vadă familia, Nabokov era un star literar și acolo, deși era mai preocupat de situația strîmtorată a mamei (la care se adăugau ploșnițele și gîndacii), de căsniciile surorilor, de aspirațiile literare ale fratelui mai mic și de Box, teckelul acum prea bătrîn ca să-l mai recunoască.

Următoarea călătorie departe de Vera, în aprilie 1932, a făcut-o tot la Praga și la familie. A fost fascinat de noul său nepot, Rostislav, fiul Olgăi, și îngrozit de cît de neglijat era băiatul de părinti. Numai recitind cărțile lui Flaubert, redescoperind cu o detasare usturătoare propriile versuri de început și făcînd cunoștință cu fluturii de la Muzeul Național a reușit să compenseze neplăcerea pe care i-o provocaуз bezna aceluui oraș, afară, și ploșnițele, înăuntru.